
Shri Raghavendrathirthavirachitam MahabharatatatparyanirNayabhavasangraha

శ్రీరాఘవేంద్రతీర్థవిరచితం మహాభారతతాత్పర్యనిర్ణయభావసంగ్రహః

Document Information

Text title : Mahabharata TatparyanirNaya Bhavasangraha

File name : mahAbhAratatAtparyanirNayabhAvasangrahaH.itx

Category : major_works, raama, rAghavendra

Location : doc_z_misc_major_works

Author : Raghavendra Swami

Transliterated by : Aaditya Kalyanaraman

Proofread by : Aaditya Kalyanaraman

Description/comments : This is a summary of Madhvacharya's Mahabharata TatparyanirNaya in verse form.

Latest update : October 6, 2025

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

October 6, 2025

sanskritdocuments.org

శ్రీరాఘవేంద్రతీర్థవిరచితం మహాభారతతాత్పర్యనిర్ణయభావసంగ్రహః

యోఽగ్రేఽభూద్విశ్వగర్భః సుఖనిధిరమితైః వాసుదేవాదిరూపైః
క్రీడన్ దేవైరజాద్యైః అగణితసుగుణో నిత్యనిచోచ్చభావైః ।
వేదైర్వేదోఽస్తదోషోఽప్యసురజనమనో మోహయన్ మర్త్యవృత్త్యా
భక్తానాం ముక్తిదాతా ద్విషదసుఖకరః పాతు సోఽస్మాన్ రమేశః ॥ ౧ ॥

సద్గ్రన్థానాం సమూహే జగతి విలులితే యేన తదాభవముచ్చైః
వక్తుం మధోఽ నియుక్తో వ్యధిత సువచసాముద్ధృతిం భారతస్య ।
వేదోత్కృష్టస్య విష్ణోః పరమపురుషతాం తారతమ్యం సురాణాం
వాయోరీవోత్తమత్వాదికమపి వదతాం వ్యాసమీడే తమీశమ్ ॥ ౨ ॥

ఆదౌ రూపవతుష్టయీం సృజతి యో దేవాన్ పురానుక్రమాత్
బ్రహ్మాణ్డం పురమబ్జజాదివిబుధాన్ సృష్ట్యా హరత్యన్తతః ।
సృష్టా పూర్వవదస్య సర్వజగతో మత్స్యాదిరూపైర్భవన్
రామోఽభూదనుజాన్వితో దశరథాత్ పాయాత్ స నః శ్రీపతిః ॥ ౩ ॥

యద్వృద్ధిరణ్ణనమోహినీ ముదమితా యద్ధర్మనాత్ సజ్జనాః
యేనర్షిప్రియకారిణా నిశిచరీహస్తా క్రతూ రక్షితః ।
యోఽహల్యాం సపతిం వ్యధాత్ హరథసుర్భక్త్యైఽవహజ్ఞానకీం
జేతా వర్తమి భార్గవస్య నగరీం రామో గతోఽవ్యాత్ స మామ్ ॥ ౪ ॥

త్యక్త్వా రాజ్యమితో వనం వచనతో మాతుశ్చ కాకాక్షిగం
దైత్యం వ్యస్య వికర్ణఘోణఖచరీబన్ధూన్ ఖరాదీన్ ఖలాన్ ।
మారీచం చ నిహత్య రావణహృతాం సీతాం విచిన్వన్నివ
ప్రాప్తో వాయుసుతేన సూర్యజయుజా రామోఽవతాద్వన్ధితః ॥ ౫ ॥

సుగ్రీవేణ సఖిత్యమాప్య శపథం కృత్వా వధే వాలినః
తాలాన్ సప్తవిభిద్య వాలినిధనం కృత్వా స్వరాజ్యే స్థితమ్ ।
మార్తాణ్డిం చ విధాయ మారుతియుజా యామ్యాం దిశం గచ్ఛతా
సీతాన్వేషణం ఇచ్ఛతాభీతరణే రామోఽవతాత్ సంస్తుతః ॥ ౬ ॥

యస్య శ్రీహనుమాననుగ్రహబలాత్ తీర్ణామ్బుధిః లీలయా
 లక్ష్మణం ప్రాప్య నిశామ్య రామదయితాం భక్త్యా వనం రాక్షసాన్ ।
 అక్షాదీన్ వినిహత్య వీక్ష్య దశకం దగ్ధ్వా పురీం తాం పునః
 తీర్ణాభిః కపిభిర్యుతో యమనమత్ తం రామచన్ద్రం భజే ॥ ౭॥

సిన్ధుం దక్షిణమాగతో దశముఖభ్రాత్రిష్టదోఽబ్ధ్యర్థితో
 బద్ధ్వా నేతుమవాప్య రాక్షసపురీం సైన్యైః కపీనాం యుతః ।
 హత్వేన్ద్రాగ్రి కరీరకర్ణదశకాదీన్ రాక్షసాన్ జానకీం
 ఆదాయాప్య పురీం స్వరాజ్యపదవీం ప్రాప్తోఽవతాద్రాఘవః ॥ ౮॥

ప్రాప్తః సామ్రాజ్యలక్ష్మీం ప్రియతమభరతం యావరాజ్యేఽభిషిచ్య
 స్వీయాన్ రక్షన్ సుతౌ ద్వా జనకదుహితరి ప్రాప్య యజ్ఞైర్యజన్ స్వమ్ ।
 సీతాహేతోర్విమోహ్యా క్షితిజదితిసుతానర్థితో దేవసజ్జః
 సద్భిర్యుక్తో హనుమద్వరద ఉపగతః స్వం పదం పాతు రామః ॥ ౯॥

క్షీరాబ్ధ్యన్మథనాదికాత్మచరితం దేవైర్బ్రహ్మిణిః స్తుతః
 సజ్ఞానాయ పరాశరాఖ్యమునినా యః సత్యవత్యామభూత్ ।
 వ్యాసత్వేన విధాయ వేదవివృతిం శాస్త్రాణి సర్వాణ్యపి
 జ్ఞానం సత్సు నిధాయ సద్గతకలిం నిఘ్నన్ స నోఽవ్యాధ్ధరిః ॥ ౧౦॥

భూపా యత్ర పురూరవః ప్రభృతయో జాతా విధోరన్వయే
 యద్వాద్యా భరతాదయో కురుముఖా భీష్మామ్భికేయాదయః ।
 భూభారక్షయకాక్షిభిః సురవరైరభ్యర్థితః శ్రీపతిః
 తత్రావిర్భవితుం సహామరవరైరిచ్చన్ హరిః పాతు మామ్ ॥ ౧౧॥

దేవక్యాం వసుదేవతోఽగ్రజయుతో జాతో వ్రజం యో గతో
 బాలఘ్నిశకటాక్షహో స్వజననీమాన్యస్త్రణావర్తహో ।
 యత్పూర్వం పరతత్స పాణ్డ్రుతనయా యత్సేవనం జజ్ఞరే
 కర్తుం ధర్మమరుదే వృషాశ్విన్ ఇమం నన్దాత్మజం నౌమి తమ్ ॥ ౧౨॥

సంస్కారాన్ ప్రాప్య గర్గాత్ బహుశిశుచరితైః ప్రీణయన్ గోపగోపిః
 వత్సాన్ ధేనూశ్చ రక్షన్మహిపతిదమనో యః పషౌ కాననాగ్నిమ్ ।
 విప్రస్త్రీప్రీతికారి ధృతధరణిధరో గోపికాభిర్నిశాసు
 క్రీడన్ మల్లాంశ్చ కంసం న్యహనదుపగతోఽవ్యాత్స కృష్ణః పురీం స్వామ్ ॥ ౧౩॥

పిత్రోర్బన్ధం నిరన్య క్షితిపతిమకరోదుగ్రసేనం గురోర్యః

పుత్రం ప్రాదాత్పరేతం యుధి విజితజరాసన్ధపూర్వారీవర్గః ।
 పార్థాన్ పిత్రా విహీనానుపగతనగరాన్ యస్తస్వజోఽపాద్యిపదభ్యః
 నన్దాదీనుద్ధవోక్త్యై గతవిరహశుచః కారయన్ సోఽవతాన్మామ్ ॥ ౧౪॥

యస్మాత్ వ్యాసస్వరూపాదపి విదితసువిద్యా అవాపుః ప్రమోదం
 పార్థా ద్రోణః సుతార్థం ప్రతిగతభృగుపో యన్నియత్యాఽర్థకామః ।
 తస్మాదాప్తోరువిద్యో ద్రుపదముపగతోఽనాప్తకామోఽస్త్రవిద్యాః
 శిష్యేభ్యః కౌరవేభ్యో రవిజనిరసనోఽదాత్సనోఽవ్యాన్మూరారిః ॥ ౧౫॥

భూయస్త్యాగతమాహవే సహ జరాసన్ధం నృపైర్నీతయే
 జ్ఞాత్వా యస్సహజాన్వితోఽతిగహనం గోమస్తమత్రాగతాత్ ।
 త్కార్యల్లబ్ధకిరీట ఉన్నత గిరేరాప్తుత్య జిత్వా రిపూన్
 హత్వా స్వీయస్పగాలమాత్మనగరీం ప్రాప్తః స నోఽవ్యాధ్ధరిః ॥ ౧౬॥

భగ్నాశాన్ నృపతీనరీన్ వ్యధిత యః స్వర్గాధిపాగ్ర్యాసనే
 లగ్నో భీష్మకసత్కృతోఽథ యవనం జఘ్నే సతీమాత్మనః ।
 నిఘ్నాం యోఽకృత రుక్మిణీం సమజయద్ దుర్గర్విరుక్యూడికాన్
 విఘ్నం సత్రజిదాత్మజాపతిరసౌ మే ఘ్నన్ భవేత్సర్వదా ॥ ౧౭॥

అస్త్రజ్ఞేష్వధికోఽర్జునోఽథ యదనుక్రోశేన భీమం వినా
 సద్ధర్మ నిరతం దదౌ స్వగురవే బధ్వా నృపం పార్షతమ్ ।
 పుత్రో స ద్రుపదోఽపి వహ్నివిబుధాత్ స్త్రీరూపకం ప్రాప్తవాన్
 ఇష్టాం ధర్మజ ఆప రాజ్యపదపిం స ప్రీయతాం మే హరిః ॥ ౧౮॥

యత్కారుణ్యబలేన పాణ్డుతనయా నిస్తీర్య నానాపదో
 భిక్షాన్నాశిన ఆగమాభ్యసనినో హత్వా బకం ద్రౌపదీమ్ ।
 ఉద్వాహ్యోఖిలభూపతీనపి రణే జిత్వాగతాః స్వాం పురీం
 ఇన్ద్రప్రస్థపురేఽవసన్ కృతధరారణాః స నోఽవ్యాధ్ధరిః ॥ ౧౯॥

యః పార్థాన్ పరిపాలయన్ హరిపురే స్త్రీపుత్రసమ్పద్యుతాన్
 సంహర్తా శతధన్వనోఽష్టమహిషీభర్తా సురర్షిస్తుతః ।
 హత్వా భౌమమపాహరత్సరతరుం బహ్విరువాహాఙ్గానః
 ప్రాయచ్ఛద్ధరిసూనవే స్వసహజాం పాయాత్స నః కేశవః ॥ ౨౦॥

పార్థాన్ లబ్ధసభాన్ విధాయ మయతః ప్రాప్తః పురం స్వాం గతః
 క్షేత్రం కౌరవమర్కపర్వణి పురీం సమ్ప్రాప్య కర్తా క్రతోః ।

పాణ్డూన్ ప్రాప్య జరాసుతే వినిహతే త్రైః కారయిత్వాఽధ్వరం
ప్రాప్తః స్వం పురమమ్యుతో విజయతే ద్యూతే జితైశ్చ స్మృతః ॥ ౨౦ ॥

పార్థా యాతా అరణ్యం నిహతనిశిచరాః ప్రీణయన్తో ద్విజౌఘాన్
వార్తాం శ్రుత్వా స్వకీయాముపగతహరిణా మానితా సింధురాజమ్ ।
జిత్వా దుర్యోధనాదీన్ హరిహయపురుషవ్రాతబద్ధాన్విమోవ్య
ప్రాప్తా ధర్మప్రసాదం యమథ మధురిపుం తుష్టువుస్తం ప్రపద్యే ॥ ౨౧ ॥

అన్యం వేషముపాగతాః పృథగితో గత్వా విరాటాలయం
తద్దేహస్థహరేర్నిషేవణపరా మల్లం తథా కీచకాన్ ।
హత్వా గోగ్రహణోద్యతానపి కురూన్ జిత్వా విరాటార్చితాః
పార్థాః స్వాన్తికమాగతం యమజితం భేజస్తమీడేఽమ్యుతమ్ ॥ ౨౨ ॥

యత్సమ్మత్యా పృషతతనుజప్రేషితబ్రాహ్మణోక్త్యా
రాజ్యం నాదాదనుజజనితస్యామ్పికేయోఽర్జునస్య ।
యః సాహాయ్యం వ్యధిత నగరీం కౌరవాణామవాప్తః
స్వోక్తే కృష్ణస్తదనభిమతేఽవాప్తపార్థః స నోఽవ్యాత్ ॥ ౨౩ ॥

సేనాం వీక్ష్య రణోన్ముఖే కరుణయా శస్త్రోజ్ఞితం ఫల్గునం
సద్గీతాముపదిశ్య కార్ముకధరం చక్రేఽస్య యః సారథిః ।
అన్యోన్యం కురుపాణ్డవైశ్చ పృతనాం యోఽజిఘనత్ స్యన్దనాత్
యో భీష్మం నిరపాతయత్ సుతశరైః పాణ్డోస్తమీడేఽమ్యుతమ్ ॥ ౨౪ ॥

ద్రోణే యుధ్యతి పాణ్డవైర్వినిహతం ప్రాగ్జ్యోతిషం పార్థతః
కృత్వా తస్య సుతే హతే నిశి శివం నీత్వార్జునం సైన్ధవమ్ ।
తద్దత్తాస్త్రబలాదజిఘనదతో ద్రోణే హతే ద్రౌపదేః
యో భీమం చ నిజాస్త్రనస్త్రమకరోత్ తం నౌమి నారాయణమ్ ॥ ౨౫ ॥

యత్సామర్థ్యబలేన సూర్యతనుజే పార్థేన యుద్ధే జితే
పశ్చాచ్ఛల్కల్యమవాప్య సారథివరం ధర్మాత్మజం సాయక్తైః ।
శీర్ణాఙ్గం కృతవత్యముం శిబిరగం పార్థం చ మృత్యోరపాత్
యః పార్థేన హతేఽర్కజే నృపనుతః పాయాత్స నః కేశవః ॥ ౨౬ ॥

శల్యే ధర్మసుతాద్ధతే కురుబలే పార్థైః సమస్తే హతే
భీమేనానుజసంయుత్ వినిహత్ దుర్యోధనే ద్రౌణినా ।
సుప్తానాం నిధనే కృతే నిశి తతో ముక్త్యా విధేరస్తతః

పార్థాన్ రాజ్యమితాంశ్చ తత్సుతసుతం యోఽపాత్స నోఽవ్యాధ్ధరిః ॥ ౨౮ ॥

కృష్ణాభ్యామపి భూసురైర్నృపసుతో రాజ్యేఽభిషిక్తో ద్విజైః

దగ్ధే నిన్దతి భిక్షుకే ఖలతరే స్వం విప్రతీసారతః ।

రాజ్యం త్యక్తుమథోద్యతో వచనతో యస్యాప్త భీష్మాత్తతః

శుశ్రావాఖిలధర్మనిర్ణయమదః కృష్ణద్వయం ధీమహి ॥ ౨౯ ॥

స్మృత్వా యం ద్యుసరిత్సుతో వసురభూద్రాజా యదాశాసితో

నిర్దుఃఖోఽథ జగోప ధర్మనిరతో జిత్వా స్వరాజ్యే కలిమ్ ।

యః పార్థం సమబోధయత్ మృతశిశుం యోఽజీవయత్పాణ్డవైః

యో యజ్ఞం సమకారయత్ బహుధనైః ధ్యాయామి తం కేశవమ్ ॥ ౩౦ ॥

యద్యుక్తాః పాణ్డవుత్రాః క్షీతిమథ జగుః ధర్మరాజః త్వరావాన్

ధర్మే యత్ప్రితయేఽభూత్ పవనజవచనైరామ్భికేయం విరక్తమ్ ।

వ్యాసాత్మా యో వనస్థం త్వకృత నిజమనోఽభీష్టవన్తం గతం స్వం

నాథం పార్థాః స్మరన్తో ముముదురపి పదం యస్య కృష్ణం తమీడే ॥ ౩౧ ॥

యో యష్టా విప్రశాపాద్యదుకులమవధీత్ అర్థితోఽగాత్ స్వతోకం

దేవైర్భిష్మాద్యుపేతో యదను నిజపదం పాణ్డవా అప్యవాఘః ।

దైత్యా యద్వేషతోఽనే తమసి నిపతితా బుద్ధరూపోఽభవద్యః

కల్క్యాత్మాస్తే కలే యః కుజననిధనకృత్ పాతు సోఽస్మాన్ ముకున్దః ॥ ౩౨ ॥

మహాభారత తాత్పర్యనిర్ణయాశయసంగ్రహః ।

రాఘవేంద్రేణ యతినా కృతః సజ్జనసంవిదే ॥

ఇతి శ్రీరాఘవేంద్రతీర్థవిరచితం మహాభారతతాత్పర్యనిర్ణయభావసంగ్రహః సమూర్ణః ।

Encoded and proofread by Aaditya Kalyanaraman

Shri Raghavendrathirthavirachitam MahabharatatatparyanirNayabhavasangrahaH

pdf was typeset on October 6, 2025

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

